

FDI 116

HYPERION

PETRE P. CARP

— O CERCETARE CRITICĂ —

EDIȚIA III-a

CRAIOVA

Institutul de Editură „SAMITCA“, S. a.

1919.

724.204

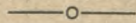
32/1498)
C 25 P

FD I 116

HYPERION

929 carp Petre P.

PETRE P. CARP

— O CERCETARE CRITICĂ —

EDIȚIA II^{-a}

Liceul „Traian Doda” Caransebeș
Biblioteca profesorilor

Special din 1922

BIBLIOTECA MUNICIPALĂ
TURDA

No. 1498 IV/1498
736

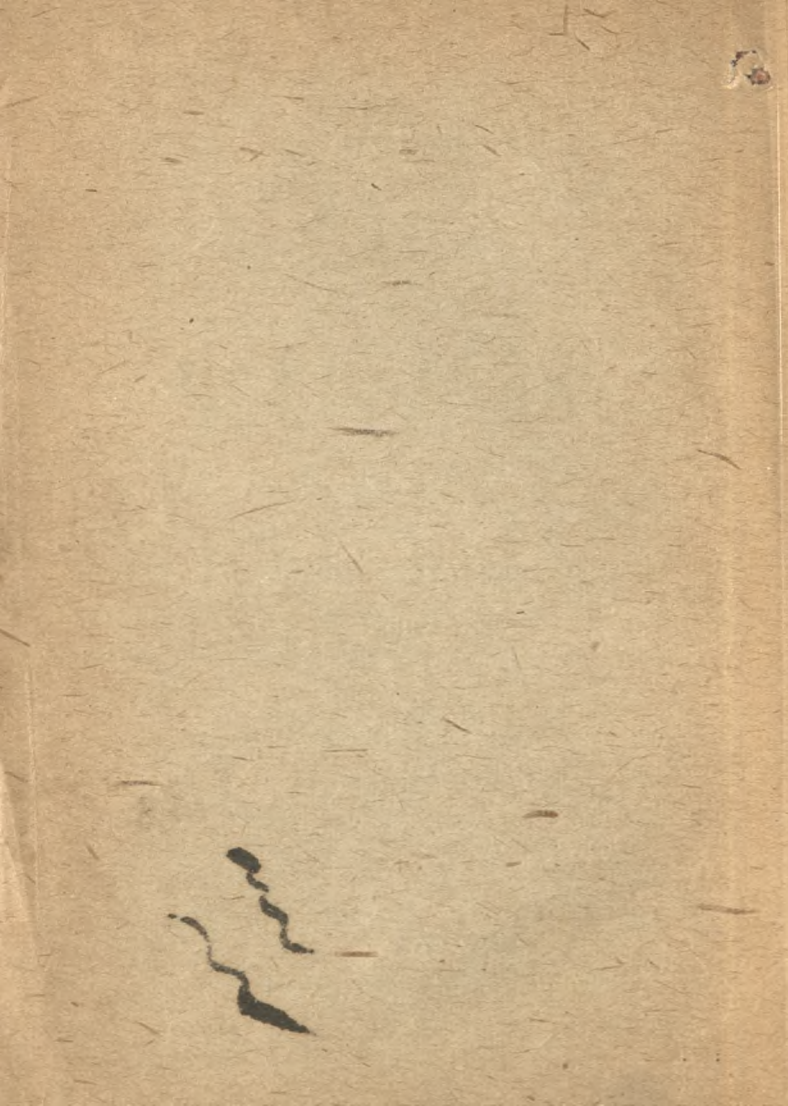
2107 FD

CRAIOVA

Institutul de Editură „SAMITCA”, S. A.

1919.

6223.

Prefață la Ediția II-a

Șirul de douăsprezece portrete politice, pe care l'am anunțat, și din care au apărut până acum numai trei, s'a bucurat de-o primire neașteptat de caldă din partea publicului cetitor.

Neapărat, sunt destul de modest ca să nu atribui scrisului meu acest surprinzător succes de librărie. El se datorează, sigur în întregime celor trei nume populare și atrăgătoare, care au figurat pe coperta celor trei cărțile apărute.

Fără îndoială, de pildă, că numai marei popularități a d-lui Take Ionescu se datorează faptul că primul tiraj al portretului d-sale s'a epuizat aproape într-o singură zi și numai în librăriile din Capitală, și datorită tot acestei necontestate popularități, ediția 2-a, trasă într'un număr și mai mare de exemplare, e și ea aproape de epuizare.

Portretul d-lui Petre P. Carp, apărut după cel al d-lui Take Ionescu, a ajuns și el la ediția 2-a, pe care o înfățișezi azi publicului.

Obicinuitele revederi și adăugiri, ajunse aproape de rigoare dela o ediție la alta, lipsesc aici. D. Petre P. Carp e om împlinit, iar activitatea d-sale politică, în deosebi aceia de care mă ocup eu aici, e în așa fel statornicită și se găsește la distanță atât de potrivită de noi, încât prezintă indestulătoare perspectivă pentru o apreciere obiectivă, așa că nu mai are nevoie să fie „ținută la curent“ în spațiul scurt, dintre două ediții.

Activitatea aceasta aparține de pe-acum, în cea mai mai mare parte, istoriei. De-aceia ea îngăduie, aceluia care se ocupă de dânsa, să dea sau să creadă că poate da, o judecată definitivă asupra ei.

Acesta a fost unul din motivele de căpetenie pentru care am renunțat la modificări și înfățișezi prezenta ediție a portretului d-lui Petre P. Carp fără vre-o schimbare sau adăugire.

București, 17 Ianuarie 1916.

Prefață la Ediția III-a

Evenimentele externe la ordinea zilei, au pus pe d-l Petre P. Carp oarecum pe al doilea plan. Totuși portretul d-sale e încă de actualitate.

În primul rând pentru că o judecată definitivă asupra unor evenimente în curs e cu neputință. Faptele mari ale zilei poartă în ele germene, a căror dezvoltare ulterioară permit abia mai târziu o judecată în cunoștință de cauză. Apoi, în al doilea loc, portretul d-lui Petre P. Carp e încă de actualitate, pentru că el n'are absolut nici o legătură cu politica externă a țării. Politica aceasta e prea mult și prea puternic înrăuită de factorii din afară ca să putem arunca vina și răspunderile ei numai asupra oamenilor noștri de Stat.

Tocmai din această pricină, am căutat să schizez portretele mele numai în raport cu politica internă. Am ales acele fapte, cari au fost direct hotărâte de fiecare personagiu în parte ca și acele cari au fost indirect înrăuite de el. Am procedat ca acei grădinari, cari voind să strămute în bune condițiuni o plantă, nu se mulțumesc s'o tragă din pământ, ci iau odată cu dânsa și pământul în care a crescut.

D. Petre P. Carp, deși a guvernat puțin, a avut totuși o mare înrăurire asupra destinelor clasei sale, asupra destinelor marilor proprietari. Sub această lumină am studiat aici pe d-l Carp — și așa fiind, portretul d-sale rămâne de actualitate, îndeferent de ce păreri a putut avea în politica externă și de evenimentele ce s'au produs în legătură cu ele.

Craiova, 22 Iunie 1919.

PETRE P. CARP

— O CERCETARE CRITICĂ —

Am pus peniță nouă la condei și am ales hârtia cea mai albă, ca să scriu portretul lui Petre P. Carp.

* * *

Când un astru nou apare pe firmament, gârbovii cititori de stele, dornici de asemenea musafir ceresc, se grăbesc să-i ispitească mersul și caută să-i smulgă taina drumului în goluri. Ajunge să-i socotească o frântură de drum, pentru ca din crâmpieul acesta să deducă și să în-

tregească toată orbita, descrisă de el printre miile de lumi plutitoare, în jurul unui soare necunoscut.

Se întâmplă însă adesea ca astrul, rebel, să nu asculte de legea poruncită lui de astronom și să nu se supună cătușelor prea strâmte ale formulei ce i-a prescris, și atunci vine prăpădul, acea ciocnire uriașă cu scăpărări și scrâșniri de iad în-sălbăticit, între două lumi încinse, — sau se dovedește numai că astronomul și-a greșit calculul...

Adevărul e că universul există de miliarde de ani și lumile, cari rotesc în adâncurile lui, își urmează liniștite drumul ce li s'a hotărât pe tărie, iar toate prezicerile de prăbușiri în gol, au rămas până acum neîmplinite și a biruit totdeauna orânduirea cea minunată a celor văzute și nevăzute.

Un astfel de astru a fost și Petre P. Carp.
De când a apărut el pe firmamentul

politic al acestei țări, o mulțime de vraci mari și mărunți, chemați și neisprăviți, s'au încumetat să-i cerceteze mersul, să-i prezică drumul, să-i calculeze orbita. Nici unul însă n'a isbutit să-i smulgă taina drumului, nici unul n'a fost volnic să-i descopere formula adevărată a orbitei,— și luându-și toți greșelile lor de calcul, drept rebeliune împotriva dumnezeiștilor legi ale cerului, i-au prezis mereu prăbușiri în adâncuri fără nădejde.

Dar, în pofida tuturor acestor prezicători de rele, steaua și-a urmat totdeauna cu liniște netulburată, drumul orânduit ei încă întru începuturi, iar atunci când, ca orice stea, ea scăpăta către asfințitul ei de odihnă, vracii, dornici s'o vadă stinsă pentru vecinicie, își frecau voioși mâinile, fericiți că li s'a împlinit dorința, pe care, însă, n'au îndrăznit niciodată s'o arunce în public decât doar ca nevinovată prezicere...

Dar abia începuseră să se bucure de

prăbușirea cea fără întoarcere, când steaua, dispărută în asfințit, se ridica liniștită și sigură la răsărit, frângând calculele morții astronomice, bătându-și joc de cobirile tuturor falșilor socotitori de stele.

Totuși, nu putem nega că în aceste necurmăte preziceri de prăpăd, a fost și ceva adevărat. În revoluția siderală a lui Petre P. Carp a fost ceva bolnav ; ea n'a avut totdeauna o durată egală. De multe ori steaua s'a lăsat așteptată îndelung la orizont fără a răsări, precum iarăși, de multe ori ea și-a amânat apusul dăruindu-ne din strălucirea ei cu mult peste ceiace i-a fost scris să ne lumineze.

Tulburările acestea, în mersul lui Petre P. Carp, provin de-acolo că a fost sortit să rotească pe un cer vrăjmaș lui, pe cerul oligarchiei române, care dacă n'a isbutit niciodată să-i stingă cu desăvârșire strălucirea, apoi de multe ori norii lui grei i-au acoperit-o, i-au întunecat-o. De-aici

acel șir lung de scăpărări luminoase și de stingeri oarbe ;—de apusuri cu căderi fulgerătoare la orizontul Țibăneștilor și de răsărituri falnice la București...

* * *

Și acum, scoborând din ceruri pe pământ să cercetăm viața lui Petre P. Carp în proza cea mai liniștită.

Viața aceasta, atât de împlinită și de bogată în fapte vrednice, cari îngăduesc să fie cântărită până la dram, scapă totuși judecății în multe privințe și rămâne, în bună parte, o ghicitoare de nedeslegat, o enigmă chinuitoare, o taină ademenitoare prin adâncimea ei, care te îndeamnă și te chiamă, te îmbie par'că s'o cercetezi și s'o luminezi.

În adevăr, Petre P. Carp nu-i un avocat oarecare, ridicat pe baza unui doctorat în drept sau a ușurinței de grai, până la cele mai înalte trepte, într'un Stat juridic

și formal, în care interpretarea meșteșugită a legilor și întortochiarea lor drăcească te face drept complicele și întretinutul oligarchiei. Petre P. Carp nu-i un intrus, ca atâția alții, în pătura conducătoare a acestei țări. El îi aparține prin naștere, prin tradiție, prin avere, prin nume, prin temperament, prin convingeri și prin felul lui de-a cugeta și de-a lucra. Petre P. Carp e cu trup și cu suflet al oligarchiei. El e un latifundiar printre marii latifundieri ai acestei țări. Numele lui e legat de Țibănești, așa cum e legat numele lui Vodă-Cuza de Ruginoasa, cum se lega numele lui Barbu Catargi de Maia, al lui Lascăr Catargiu de Golășei, al lui Ion Ghica de Ghergani, al lui Gheorghe Gr. Cantacuzino de Florești, așa cum e legat numele lui Ion C. Brătianu de Florica.

Mai mult încă, Petre P. Carp e acela, care a dat la noi sentința cumplit reacționară că n'au dreptul să facă politică

decât acei cu un venit de cel puțin șai-zece de mii de lei pe an — și e absolut sigur că dacă el n'ar fi avut cel dintâi această adevărată listă civilă, n'ar fi cerut-o altora.

Dar nu e numai atât. La 1907, în toiul răscoalelor, când alții plângeau, Petre P. Carp, păstrându-și singur sângele rece, a cerut mai întâi represiunea și apoi să se avizeze: iar atunci când guvernul liberal, isprăvind represiunea, se pregătea să avizeze, tot Petre P. Carp a fost singurul care a cutezat să se împotrivească, în fruntea agrarienilor, reformelor d-lui Ion I. C. Brătianu, pentru că i se păreau prea largi, și tot Petre P. Carp a fost acela, care a formulat acea maximă absolutistă «Regele și dorobanțul», care, în însemnarea ei cea adevărată, nu e decât afirmarea despotică a puterii executive în dauna celorlalte două, și aceasta într'un Stat cu Consti-

tuția împrumutată dela englezi, prin mijlocirea Belgiei.

În toată viața lui, Petre P. Carp s'a opus cu îndârjire și cu sistemă la orice concesiune din partea oligarchiei. Așa, când burghezia noastră cerea școli clasice, licee și facultăți pentru ca, cu diplomele căpătate în ele, să poată deveni tovarășa de buget și complicea de guvernare a păturei noastre conducătoare, Petre P. Carp, formulează acea scurtă și imperbolică biografie a românului, care se «naște bursier, trăește funcționar și moare pensionar», și răspunde la cererea de licee, prin înființarea de școli de meserie, rămânând ca bugetul și treburile publice să fie rezervate tot acelei infime minorități, cu un venit de șai-zeci de mii de lei anual.

Tot așa a procedat Petre P. Carp și în Constituanta a patra. Pe când alții neîndrăznind să se opună fățiși reformelor, cereau, ca să le zădărnicească, când două

colegii electorale, când patru, când parcelarea moșiilor Statului, când confiscarea acelor ale bolnavilor și schilozilor, când plata peșin și înainte, pentru crâmpurile lor de moșie, ca în localurile de toleranță, — singur Petre P. Carp a avut îndrăzneala sinceră să se opună pe față și cu hotărâre la orice concesiune nouă.

Și vederile acestea, hotărât reacționare, au fost susținute totdeauna cu o sinceritate caldă, cu un talent superior, cu o vehemență aproape poruncitoare, cu un umor vecin cinismului și cu o elocință neîntrecută de nimeni, prin logica, prin sănătatea și soliditatea ei, ajutată de o cultură rară la noi, sprijinită de toată înalta autoritate a omului.

Or, firesc lucru ar fi fost ca un asemenea om, cu așa convingeri extreme, cu astfel de temperament, cu așa calități și cu o autoritate morală atât de mare, să fi fost ridicată de oligarchia noastră în

fruntea ei, să fi fost ținut cu grijă și în cinste împărătească colo sus, în vârtul ierarhiei sociale și politice ; să fi fost idolatrizat, zeificat, mai cu seamă de o clasă de oameni, cari, până acum cel puțin, nu se pot lăuda cu multe exemplare atât de reușite și așa de alese ca Petre P. Carp.

Așa ar fi fost logic să fie și așa s'ar fi petrecut lucrurile ori unde aiurea, dar nu la noi.

În țara românească apăsarea de sus e încă atât de mare, așa de covârșitoare și de crunt despotică, încât oligarchia se simte stăpâna absolută a situației. Ea nu are încă nevoie să se ocupe de găsirea unui conducător ; ea nu are încă de luptat cu legiunile organizate ale democrației, prea slabă, și așa fiind, ea n'a simțit încă nevoia să-și dea un comandant conștient și cu puteri mari ; n'a simțit încă trebuința unui șef cu alese însușiri de conducător și n'a voit să abdice dela nici una din

puterile ei în favoarea unui stăpân permanent.

De-aceia conservatorii au avut la noi conducători temporali și *ad-hoc*. La 1862, de pildă, când protipendada se vedea în chip real amenințată în privilegiile ei străvechi, prin reformele lui Vodă-Cuza, ea a reacționat imediat și și-a dat în mod aproape automatic, un șef puternic și strălucit, în persoana lui Barbu Catargi, care a apărat-o cu hotărâre nestrămutată, cu strășnicie și chiar cu prețul vieții lui. Dar imediat ce pericolul a trecut, imediat ce așezarea cea nouă a țării s'a înfăptuit tot pe bazele strâmte ale trecutului, tot pe temelia cea șubredă și strâmbă a nedreptății seculare și a părtinirii de clasă, oligarchia s'a emancipat repede de sub tutela conducătorilor, a răsplătit pe Lascăr Catargiu și pe Gheorghe Gr. Cantacuzino, așa cum avea să-l răsplătească mai târziu și pe Petre P. Carp, așa cum l'ar fi răs-

plătit fără îndoială pe Barbu Catargi, dacă, în slujba ei fiind, nu și-ar fi găsit moartea aceia cruntă sub clopotnița Mitropoliei.

Rebelă oricărui jug, stăpână absolută pe o situație nedisputată de nimeni, ea și-a creiat conducătorii după capricii și i-a răsturnat după fantazii, cu acea nepăsare a omului în huzur, sigur de sine și care știe că orice-ar face nu i se poate întâmpla nimic rău,—contribuind astfel, cu pilda de sus, la nestatornicia, la nerecunoștința și la anarhia de jos.

Neapărat, în cursul vremii s'au ivit și rare momente de pericol real, și în clipele acele grele, când temelia prea șubredă a așezării sociale amenința să se surpe și să îngroape sub dărâmături și drepturi legitime și privilegii răbdate de vremi, oligarchia, simțind în chip instinctiv premejdia ce vine, și-a dat repede un șef, a recurs în pripă la un mântuitor—și e foarte caracteristic, în această privin-

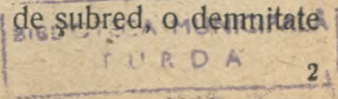
ță, faptul că Petre P. Carp, căruia i s'a contestat timp de decenii lungi, calitatea de a conduce pe conservatori, a fost ales șef în chip spontan și cu o unanimitate știrbită doar de atitudinea răposatului general Manu, imediat după răscoale și înainte ca guvernul liberal să fi avut timp să propună reformele făgăduite țărănimii. Dar pericolul odată trecut, Petre P. Carp a putut pleca, a trebuit să plece ca atâția alții—pentru el însă ar fi fost mai frumos și mai bine dacă nici nu venea...

* * *

Dar, în definitiv, cele ce spunem noi aici nu sunt descoperiri; ele sunt lucruri în deobște cunoscute, iar acela care avea datoria să le știe, cel dintâi, era tocmai Petre P. Carp.

De ce, dar a primit omul acesta întreg, un scaun așa de subred, o demnitate

2107

atât de efemeră și așa de greu de păstrat?

Ușurința cu care a fost părăsit Gh. Gr. Cantacuzino, de către toți aceia cari îl adulaseră până în ajun și mai cu seamă entuziasmul sgomotos și bucuria aproape sinceră cu care a fost primită șefia cea nouă a lui Petre P. Carp, de către toți aceia cari îl detestaseră în chip public, vreme de peste douăzeci de ani, n'au fost pentru el îndeostulătoare prevestiri de toate câte aveau să urmeze?

Petre P. Carp trebuia să știe că în vremurile de decădere ale Romei antice, ticăloșia pătrunsese atât de adânc în suflete încât templele ajunseră niște localuri de întâlnire, adevărate case de prostituție; iar zeii nu mai erau invocați decât doar ca să înlesnească adulterele greu de consumat, sau ca să ajute la făptuirea crimelor celor mai atroce. Dacă un roman ar fi îndrăznit, în acele vremuri, să ceară zeilor cu glas tare, ceiace le cerea pe

șoptite, ar fi fost stigmatizat pentru infamie, ar fi fost trimis la mine sau predat deadreptul călăului.

Și în mijlocul acestei ticăloșii fără nume, împărații erau apoteozați, erau zeificați după moarte.

Se zice că Vespasian, muribund, gândind la îndeplinirea căror scopuri va fi invocat după moarte, ar fi exclamat:

— Nenorocitul de mine, am să ajung zeu !

Tot așa ar fi trebuit să exclame și Petre P. Carp, când a văzut că va fi proclamat șef al partidului conservator, căci Olimpul oligarchiei române seamănă leit cu cel al Romei în dospire, iar poporul — imensa mulțime a membrilor mărunți și mai răsăriți ai cluburilor — au totdeauna de formulat șefilor cereri, de cari și unii și ceilalți ar roși în public.

Petre P. Carp n'a meritat însă acest Olimp. El a fost totdeauna un zeu rebel

și n'a îngăduit niciodată ca templul lui să slujească drept casă de întâlnire. Și tocmai pentru că n'a permis asemenea profanare, el n'a trebuit să primească slujba la un astfel de altar. Petre P. Carp ar fi trebuit să priceapă că în țara clasică a camelionilor politici, rectitudinea e un păcat; că pentru oligarchia coruptă și corupătoare, cinstea e o insultă și un pericol; că în toiul freneziei orgiilor bugetare, cel cumpătat e un musafir incomod, un *trouble-fête* detestat, care dacă nu pricepe el că trebuie să plece, îi vor arăta alții ușa, și asta fără multă întârziere și în chip atât de poruncitor, încât să priceapă că numai cu el nu se glumește în mijlocul veseliei generale.

Și Petre P. Carp, știindu-se acoperit de sus până jos cu tara aceasta ucigătoare de virtuți plictisitoare, de cinste, de rectitudine și de sobrietate catoniană,

a îngăduit totuși, ba a cerut chiar să fie ales șef al oligarchiei.

Ce impietate către sine-și !

*
* *
*

S'a crezut că Petre P. Carp a primit șefia conservatoare din vanitatea de a guverna.

Inexact.

Dacă Petre P. Carp ar fi fost ros, cu adevărat de această ambiție, fără îndoială că și-ar fi schimbat felul de-a fi ; dacă ar fi fost, în adevăr, ars de setea de măririi ministeriale, ar fi știut să se plece la vreme, ca să nu fie silit totdeauna să plece fără vreme dela guvern ; ar fi știut să lingusească pe cei de sus ; ar fi învățat să cruțe și să măgulească pe cei din jur ; s'ar fi silit să mulțumească și să sature, ca atâția alții, pe cei de jos.

Dar nu, Petre P. Carp n'a făcut nicio-dată cea mai mică concesie ; n'a consimțit,

chiar în împrejurările cele mai grele, la cea mai nevinovată transacție; nu și-a pus în joc, pentru nimic guvernamental, demnitatea lui personală și în nici o împrejurare, n'a cerut ajutorul suprem dela sgârciurile din coloana lui vertebrală.

Sincer și cinstit, consecvent și dârz, Petre P. Carp și-a urmat totdeauna drumul în desăvârșită linie dreaptă fără cea mai mică abatere, cu fatalitatea, parcă, a unei pietre scăpată din înălțimi, — de aceia, de altfel, a și venit la șefia partidului conservator atât de greu și a plecat așa de ușor.

* * *

Dar tocmai de aceia și date fiind tocmai aceste mari însușiri ale omului, enigma devine tot mai de neînțeles, din ce în ce mai chinuitoare.

De ce a primit, în definitiv, Petre P. Carp șefia conservatoare și de ce, mai

cu seamă, a luptat atât ca s'o capete?

Explicația nu poate fi decât una: tot pentru a-și sluji crezul profund reacționar; tot pentru a veni în ajutorul clasei sociale, din sânul căreia a purces; tot pentru a chezășălui, celora cu șai-zeci de mii lei anual, monopolul treburilor publice.

Adevărul e că Petre P. Carp, adăpat la izvoarele adevărate ale artei de a guverna, e, spre deosebirea multora, un reacționar conștient, un conservator luminat.

El a văzut de mult încotro merge oligarchia noastră juisoare și turbulentă; el a priceput că orice apăsare a unei clase sociale, trebuie să aibă o margine peste care nu se poate trece nepedepsit și fără a-și periclita propria existență. Petre P. Carp și-a dat fără îndoială seama că orice exploatare trebuie să aibă o limită; că în interesul superior de clasă trebuie să se pună zăgaz patimilor și o margine pos-

telor individuale, fără de cari pătura stăpânitoare merge spre prăpastie voită, spre o sinucidere sigură și amenință să sece însăși izvoarele dela care se adapă; că ajunge la exterminare sau îndeamnă la răscoală pe toți aceia, cari o îngrașă și cari îi dau putința să guverneze.

Ceiace a cerut totdeauna Petre P. Carp clasei din care a eșit și pe care a râvnit s'o conducă, a fost sacrificiul unei părțicele cât de mici din prezent pentru asigurarea viitorului ei. Și el a fost cel dintâi, care a dat această pildă.

Un exemplu personal va ilustra tendința omului: se zice că Petre P. Carp a îngrădit la Țibănești un loc mare, pe care a sădit nuci. Rodul și lemnul nucului sunt aducătoare de mari venituri, dar copacul se desvoltă foarte anevoie și după mulți ani, așa că aceia cari se vor folosi de veniturile acelor sădiri, vor fi copiii lui Petre P. Carp, sau poate abia copiii

copiilor lui, și totuși proprietarul Țibăneștilor — om bătrân, care nu se va putea nici măcar adumbri la răcoarea copacilor sădiți de el — a făcut cheltueli de pe urma cărora nu va trage nici un folos personal — și aceasta într'o țară în care cea mai mare parte a vechii clase proprietărești, nu s'a mulțumit numai să-și mănânce veniturile uriașe, fără a aduce cea mai mică îmbunătățire pământului, dar care și-a măcinat mișelește latifundii întinse în destrăbălări ticăloase și în jocuri ruinătoare ; într'o țară, în care moșiile se arendează cu zeceniile și ori cui, fără privire la ce suferă țăranii și fără pic de milă pentru ei ; într'o țară, în care cesiunile de venituri cu ani înainte, au devenit contracte curente ; într'o țară, în care separația de patrimonii a ajuns mijlocul clasic pentru a scăpa de creditori ; într'o țară, în care averea dotală imobiliară dă

femeii drepturi cari aiurea sunt socotite ca cel mai neobrăzat abuz....

Hotărât lucru, în asemenea țară numai un Petre P. Carp a fost în stare să sădească nuci la vârsta de șapte-zeci de ani trecuți.

Clasa noastră oligarchică, în imensa ei majoritate, nu-i capabilă să priceapă înțelesul adevărat și înalt al acestei sădiri, nucii dela Țibănești sunt mai mult decât povestea pelicanului, pe când pătură noastră conducătoare e ca o imensă omidă, care când năpădește un copac, ar voi să-i mănânce, într'o singură zi, toate frunzele, chit că atunci când va deveni fluture să nu mai găsească floare pe care să se așeze.

Aceasta a și fost pricina pentru care pătura suprapusă a acestei țări n'a putut înțelege politica lui Petre P. Carp și pentru care ea nu l'a tratat după cuviință. Omul acesta a îndrăznit să ceară unor

juisori sacrificiul unei părți a minutului, și așa ceva nu se uită și nu se iartă.

De altfel lucrul e și explicabil: partea străină, aportul aluvionar al oligarchiei noastre împestrițate, nu cunoaște trecutul acestei țări, și viitorul ei n'o interesează — ea trăește numai în prezent și ar voi să-l guste, dacă s'ar putea, cu zece guri de-odată; partea cealaltă a oligarchiei, pojghița de dată recentă, plecată din straturile de jos, a fost poate și mai puțin capabilă de asemenea sacrificiu. Oamenii aceștia, istoviți în munca de a se ridica, au adus la suprafață o uriașă poftă de mâncare. Ei au trebuit să mănânce pentru toți anii cât au flămânzit, ca logofeți, pe moșiile stăpânilor al căror loc l'au luat. Ei au mai trebuit să mănânce și pentru părinții, pentru moșii și pentru străbunii lor, cari, în decurgere de veacuri, n'au știut ce e să fii sătul. Apoi, oamenii aceștia au avut de răzbunat înjosiri, ofense și

insulte, — de aici nevoia, aproape organică pentru ei, de a sfida prin bogăție, de a insulta la rândul lor prin lux, de a face să li se uite trecutul umil prin risipă nebunească, sau poate să-l uite însuși ei în beția banului.

Or, asemenea oameni se decid greu la vre-un sacrificiu, de aceia n'au fost în stare să-l priceapă pe Petre P. Carp. Ei nu i-au înțeles nici purtarea față de țărării din Țibănești, cărora le-a cumpărat boi și pluguri pentru jumătate din prețul căpătat pe islazul comunal, vândut Statului, în puterea legii celei noi pentru tocmeli agricole — și dovadă că oligarchia nu l'a priceput e că nici unul de-al ei n'a făcut la fel.

La București, Petre P. Carp s'a putut opune, în interesul clasei lui, cu cea mai înverșunată îndârjire la darea imașurilor, dar la Țibănești — legea odată primită și când a fost vorba de el personal — nu

numai că se grăbește să dea printre cei dintâi pășunea, dar încă împarte, pe din două cu țăranii, banii primiți pe ea, în vreme ce mulți din aceia cari au votat legea cu bucurie și fără cea mai mică cârtire, n'au dat nici până în ziua de azi imasă țăranilor și nici unul din ei nu s'a gândit să dăruiască ceva sătenilor din banii obținuți în schimbul pământurilor concesate.

Pentru ce a făcut-o Petre P. Carp ?

Tot pentru acelaș cuvânt, pentru care a făcut și sădiri de nuci, la vârsta de peste șapte-zeci de ani. Pentru cuvântul că plugurile și boii dăruiți țăranilor aveau să-i slujească și lui, aveau să are lanurile Țibăneștilor și să înlesnească un trai mai omenesc plugarilor *lui* și ai copiilor lui.

Pentru acelaș cuvânt, Petre P. Carp, ca ministru al domeniilor, a dat pământ sătenilor, din moșiile Statului. Ca reacționar luminat, ca om de guvern și ca

membru al unei păture de mari proprietari, el și-a dat seama că bunul lui trai și bunul trai al semenilor săi, e strâns legat de bună stare a țărănimii; și împroprietărirea ei, ridicarea economică a săteanului, va sluji în primul rând latifundiarilor, căci valoarea moșiiilor lor e în strânsă legătură cu numărul și cu puterea brațelor muncitoare de pe ele.

Sădirile de nuci dela Țibănești, au luat, așa dar, la 1889, straiul legii de împroprietărire din acel an, în puterea căreia, peste o sută de mii de săteni au primit peste o jumătate milion de hectare.

Câte gospodării noi au răsărit pe urma acestor împroprietăriri; câte sute de mii de brațe muncitoare, proaspete și vâncioase, au fost dăruite ogorului de pe urma lor, o poate mărturisi numai valoarea mereu în creștere a pământului acestei țări.

Dar oligarchia noastră, mioapă și egoistă, n'a fost în stare să priceapă pe Petre P.

Carp nici în această ipostază, — ea l'a taxat, cu dispreț, ca socialist de Stat, și a avut încă un cuvânt ca să-și legitimizeze neîncrederea în el. Jûnkerul prusac a procedat absolut la fel față de Bismarck. Ne-fiind în stare să înțeleagă însemnarea adevărată a reformelor sociale, date de cancelar, Germaniei industrializată cu miliardele Franței, aplicase și el marelui om epitetul de socialist, în semn de profund dispreț. De-aici, de altfel, și acele asemănări ce s'au căutat totdeauna la noi între Petre P. Carp și Bismarck.

Numai o singură oligarchie, din nefericire însă prea restrânsă, a fost în stare să priceapă pe Petre P. Carp. Aceasta e pătura aceia redusă, luminată, conștientă și cultă, adevărata noastră *aristocrație de la lumière*, care se adunase în societatea literară «Junimea», devenită mai apoi partidul politic junimist.

Aici Petre P. Carp a fost la largul lui ;

în «Junimea» a putut el trona în potentat înțeles de cei din jurul lui; aici a putut el exercita puteri cu adevărat despotice și aplica oricui epitetul de «gogoman»; iar mirarea acelor, cari nu și-au putut niciodată explica de ce un Titu Maiorescu a primit să stea, timp de patruzeci de ani, sub șefia capricioasă a lui Petre P. Carp, e încă o dovadă că ei nu-și-au dat seama că «Junimea» și junismul, născut din ea, au fost în realitate laboratorul în care s'a preparat cu trudă multă altoiul reacționarismului luminat în această țară. Dar, spre cea mai mare pagubă a clasei noastre conducătoare, altoiul acesta n'a prins și în loc ca junimismul să contribue la însănătoșirea organismului social bolnav, în loc să ajungă, cum pretindea, la «asanarea moravurilor», a fost el molipsit de boala cea rea, a fost el ros și mâncat de can-grena cea mare.

Povestea simplă și naivă a merelor bune și a merelor putrede se repetă aici aidoma — și e foarte caracteristic faptul că până și junimiștii cei mai de baștină s'au opus la proiectul de reformă administrativă al lui Petre P. Carp. El a rămas înmormântat, încă dela naștere, printre hârtiile Camerei și zace acolo mărturie scrisă de ceiace n'a putut face acest om. Și, în adevăr, îndreptarea moravurilor administrative în această țară, ar fi luat din mîna oligarchiei noastre organul cel mai potrivit, instrumentul cel mai prețios, teascul cel mai puternic pentru stoarcerea până la sdrobire a prezentului de fiecare clipă.

* * *

Iată dar pentru ce Petre P. Carp a râvnit atât la conducerea oligarchiei și iată pentru ce ea s'a lepădat cu atîta ușurință de el.

Repudiat de semenii lui, pentru cuvântul mincinos că-i socialist și periculos castei, pe care a voit s'o slujească, pe care totuși a slujit-o—Petre P. Carp n'a fost acceptat nici de cei de jos, pentru cuvântul întemeiat că-i reacționar. Astfel pus între ciocan și ilău, neînțeleș de unii, nepricepând el pe ceilalți—Petre P. Carp a rămas singur și părăsit; a rămas străin printre ai săi, orfan într'o țară cu peste șapte milioane de suflete, și a fost repudiat până și de aceia cari l'au văzut îmbătrânind, îmbătrânind și ei în jurul lui.

Și când Petre P. Carp și-a dat seama că trebuie să rătăcească neînțeleș până și de către aceia al căror bine l'a voit și pe cari a încercat să-i slujească și să le cheazăluiască ziua cea de mâine, punând frâu patimei de azi, punând zăgaz lăcomiei minutului, sufletul lui s'a acrit ca cel de fată bătrână; vorba lui a căpătat tăiușuri de sabie; gluma lui a devenit ac

otrăvit; șoapta lui, fluerătură de șarpe; superioritatea lui, insultă voită pentru ceilalți—și așa a cunoscut istoria politică a acestei țări un Petre P. Carp zeflemist, ironic, neîndurat, aproape un cinic.

Faptă și plată...

* * *

Totuși, un om ca Petre P. Carp, atât de trebuincios acestei țări, ar fi meritat o altă soartă. Dar vinovat de ea e, în cea mai mare parte, e însuși el.

El și-a făurit-o.

Petre P. Carp n'a înțeles că turbulența, că lăcomia și apucăturile anarchice ale oligarchiei, nu se datorează unor rele apucături personale, unor vicii ale individului, cari să poată fi reprimare cu pilda cea bună, cu sfatul cel înțelept dar răzlețit, cari să poată fi lecuite de sus în jos.

Petre P. Carp ar fi avut datoria imperioasă să știe că dacă oligarchia noastră e

în deobște atât de sfidătoare, de orgolioasă și de nepăsătoare de ziua de mâine, apoi aceasta se datorează împrejurării că ea încă n'are să se teamă de nimic și n'are să se rușineze de nimeni în această țară; se datorează faptului că democrația e încă prea slabă, prea biceșnică și prea neînsemnată. Ridicarea acestei democrații, încurajarea și așezarea ei față în față cu oligarchia, ar fi silit-o fără îndoială pe aceasta, să-și cearnă gândurile, să-și pună frâu patimilor, să-și astâmpere și să-și mărginească poftete — să-și dea, într'un cuvânt, seama de prezentul pe care-l trăește, să fie silită să se gândească la viitorul ce o așteaptă.

Cu chipul acesta Petre P. Carp ar fi isbutit să facă ceva și pentru cei de jos și ar fi reușit în acelaș timp să pună bună orânduială acolo sus, unde nu e nici stăpân și nici credință; unde nu se cunoaște frică sau rușine; acolo unde sfatul cel bun e

luat în batjocură sau e socotit ca amenințare și de unde povățuitorul înțelepte gonit cu pietre.

Dar Petre P. Carp n'a făcut-o.

Fie că n'a văzut pricina adâncă și ascunsă, dar totuși adevărată, a răului; fie că văzând-o, s'a temut să se joace cu focul și n'a voit să trezească, nici măcar pentru o clipă, pe aceia care doarme de veacuri, care a îmbătrânit cu legătura pe ochi și n'a văzut încă lumina cea adevărată a soarelui, — Petre P. Carp s'a temut să se atingă de democrație, ca să nu pătească ca Faust, care n'a mai putut scăpa de spiritele odată invocate.

Să nu fi avut încredere în democrația aceia largă, în milioanele de țărani, cari muncesc de veacuri brazda acestei țări, smulgându-i bogăția cu mâinile lor harnice, — nu credem. Petre P. Carp are prea temeinice cunoștinți istorice și prea mult simț critic, ca să nu-și fi dat pe deplin

seama de puterea acestui neam de țărani. Apoi, Petre P. Carp s'a arătat totdeauna prea mare admirator al armatei, dată de acești săteni, și e cu neputință ca el să nu fi ghicit că trăinicia ei, că puterea ei, că disciplina și avântul ei, se datorează numai faptului că ea fiind singurul așezământ de jertfă din această țară, îi s'a îngăduit, îi s'a cerut chiar să fie formată, în covârșitoarea ei majoritate de țărani.

Armata aceasta a țării, e imaginea viitoare ei democrații; e măsura vredniciei, a credinței, a puterii și a spiritului de sacrificiu al acestui popor,— al adevăratului popor.

E drept că și Petre P. Carp a admirat totdeauna și sincer pe dorobanț, dar greșala lui cea mare a fost că n'a voit să-l vadă niciodată singur, și a invocat totdeauna «Regele și dorobanțul»—adică să-l aibă straje pentru proteguirea privilegiilor seculare, îngrămădite de o mână de oameni,

cu prețul celor mai cumplite nedreptăți; să-l vadă străjuind, alături de rege,— cele două extreme ale ierarhiei sociale — acele bunuri răpite de cei tari, tocmai acelei mulțimi din sânul anonim al căreia a eșit acest dorobanț...

Aceasta a fost greșala fundamentală a lui Petre P. Carp,—neînțeleș de ai săi, el n'a voit să-și dea osteneala să înțeleagă pe aceia, pe cari i-ar fi putut izbăvi și ridica și cari, la rândul lor, i-ar fi ridicat statuia cea mai albă din această țară.

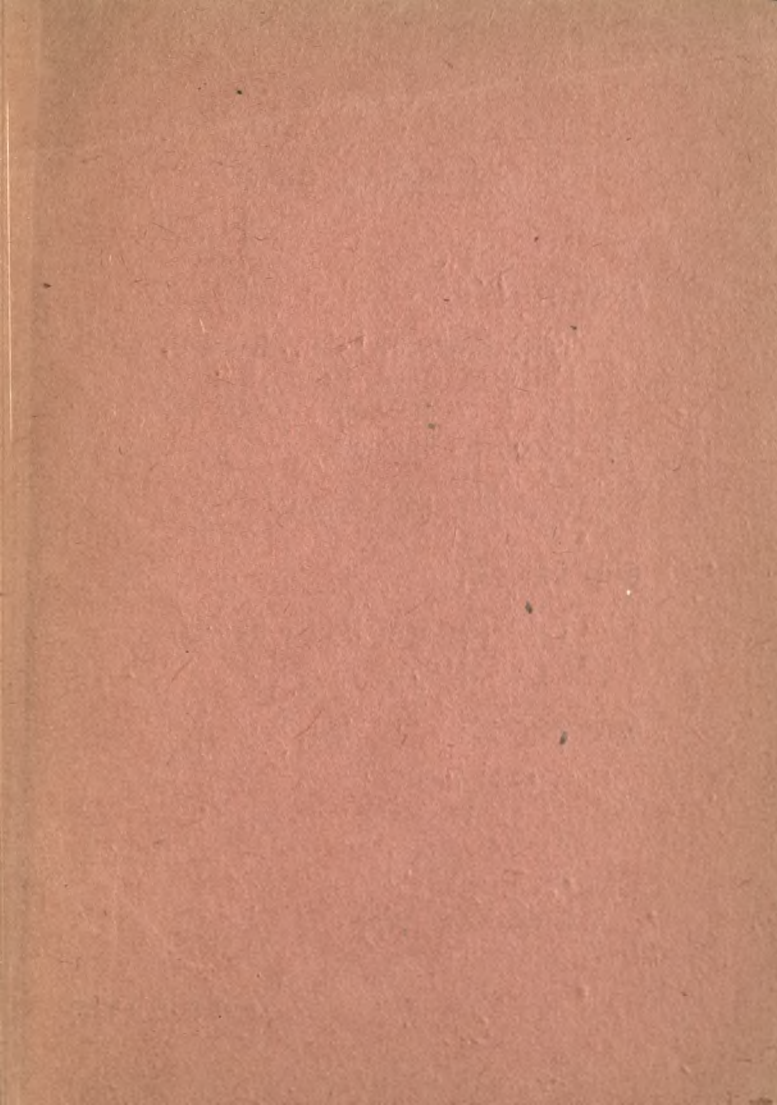
Petre P. Carp a fost un mare inadaptabil.

De-aceia revoluția lui siderală n'a avut totdeauna o durată egală, de aceia steaua s'a lăsat adesea așteptată la orizont fără a răsări și a întârziat uneori pe ceruri până să apună,— de-aici acele falnice, dar vai, rare răsărituri la București și acele apusuri cu căderi fulgerătoare la orizontul Țibăneștilor...

5 le

BIBLIOTECA MUNICIPALĂ
TURDA

2 lei

IN ACEIAȘI SERIE

de HYPERION

APĂRUTE:

Take Ionescu, Ediția II-a (epuizată).
Petre P. Carp, Ediția III-a.
Ion I. C. Brătianu, Ediția II-a.
Nicolae Filipescu.
Al. A. Bădărău.
Vintilă I. C. Brătianu.

SUB PRESĂ:

Take Ionescu, Ediția III-a.
C. C. Arion.

VOR APARE:

I. G. Duca.
C. G. Dissescu.
Al. Marghiloman.
M. Pherekyde.
Emil Costinescu.

PREȚUL 2 LEI.